

УДК 37.013.42

Якубова Людмила Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Хмельницького національного університету,
м.Хмельницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті особливості методичної роботи соціального педагога в загальноосвітньому навчальному закладі описано методичну роботу, як важливий аспект підвищення кваліфікації соціального педагога, яка забезпечує безперервність післядипломної педагогічної освіти, взаємозв'язок і спадкоємність самоосвіти. Метою методичної роботи є вдосконалення професійних знань і умінь педагогів, розвиток їх творчого потенціалу і в кінцевому рахунку – підвищення ефективності та якості педагогічного процесу.

Ключові слова: соціальний педагог, методична робота, навчальний заклад.

Вступ. У педагогічній літературі накопичено чималий досвід щодо організації та управління методичною роботою в школі. Аналіз вивчених наукових джерел свідчить про те, що проблеми створення ефективної методичної роботи, зокрема, питання шкільного управління, основи якої закладені в працях Ю.К.Бабанського, В.І.Бондаря, Г.Г.Габдуліна, Ю.В.Васильєва, Ю.А.Конаржевського, М.І.Кондакова, В.Ю.Кричевського, А.М.Моїсєєва, А.А.Орлова, О.Г.Соколова, В.П.Панасюка, О.Ф.Федорової, тощо [5, с.68].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичний аспект, що враховує досвід, традиції, наступність, процесу вдосконалення методичної роботи відображений у працях М.П.Виговського, Є.С.Березняка, М.В.Черпінського, П.В.Худомінського, М.М.Дарманського, І.П.Жерносека, О.Л.Капченко, Ш.І.Ганеліна, Є.Я.Голанта, Н.І.Кравцова, П.А.Лебедева, К.У.Ушинського, тощо [4, с.90].

На думку Лебедева, метою методичної роботи є максимально розкрити творчий потенціал кожного педагогічного працівника і якомога повніше залучити його до перебудови системи освіти; завданням – гармонійний вияв і розвиток загальних, професійних і педагогічних здібностей працівників [4, с.91].

С.Г.Молчанов подає таке визначення методичної роботи: «Методична робота – складова частина професійно-педагогічної (управлінської) діяльності, в рамках якої створюються теоретичні продукти, що забезпечують педагогічні або управлінські дії. Предметом методичної роботи виступають не тільки кошти професійно-педагогічної комунікації, а й зміст навчання (навчальні матеріали)» [6, с.58].

Ю.К.Бабанський розглядає методичну роботу як цілісну систему заходів, дій, спрямованих на досягнення єдиних цілей і завдань. А такий підхід припускає виділення й аналіз усіх компонентів системи методичної роботи в освітній установі, зв'язків між ними, структури системи, її функцій, що відбуваються в процесі управління і самоврядування [2, с.71].

Ряд вітчизняних зарубіжних досліджень присвячено проблемам розвитку методичної компетентності: визначено основні принципи формування методичної компетентності (В.Дивак, Т.Гущина), розроблено структурні моделі методичної компетентності, (О.Бігич, Т.Гущина, О.Зубков, А.Мормуль, О.Лебедева), запропоновано систему цілеспря-

мованого розвитку методичної компетентності (Т.Кочарян). Актуальними для педагогічної теорії і практики завжди були також і проблеми розвитку системи внутрішкільної методичної роботи (І.Жерносек, С.О.Сисєєва, Г.Тимошко, Л.Б.Білієнко), традиційних і нетрадиційних форм організації методичної роботи в навчальному закладі (Л.Л. Сушенцева) [3, с.22].

Вивченню зарубіжного досвіду організації методичної роботи присвячені публікації Л.П.Пуховської, Т.С.Кошманової, М.П.Лещенко, А.Т.Глазунової, М.В.Кларіна, Н.М.Лизунової, А.М.Новикової, Г.А.Федотової та інших. Актуальні питання організаційно-методичного забезпечення галузі освіти за кордоном розглядалися рядом зарубіжних вчених Ф.Ваніскотом, Х.Кодроном та М.Монтані, Т.Попкевичем, П.Хьорстом, В.Дойлі [1, 136].

Важливо зазначити, що планомірний характер розвитку системи науково-методичної роботи є визначальною ознакою сучасного реформування навчальних закладів системи освіти. Процес управління системою науково-методичної роботи на всіх рівнях розпочинається з обґрунтування мети та завдання розвитку системи на близьку й далеку перспективу.

Хрестоматійним став вислів К. Д. Ушинського про те, що «вчитель як фахівець живе доти, поки вчиться» [4, с.15]. Сприяти педагогу в цьому - провідна функція внутрішньошкільної методичної роботи. Варто пам'ятати про системно-інтегрований підхід до змісту методичної діяльності, суттєвим структурним компонентом якого залишається теоретичне навчання педагогів. Воно реалізується через проведення семінарів, проблемних лекцій, інструктивно-методичних нарад, педагогічних читань, конференцій, педагогічних дискусій тощо.

Методична робота в школі – спеціально організована діяльність педагогічного колективу, що створює умови для підвищення майстерності педагога.

Методична робота в освітньому закладі – це цілісна, заснована на досягненнях науки і передового педагогічного досвіду і на конкретному аналізі навчально-виховного процесу система взаємозалежних заходів, дій та заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагога (включаючи і мотиви з управління професійним самоосвітою, самовихованням, самовдосконаленням педагогів), на розвиток і підви-

щення творчого потенціалу педагогічного колективу освітньої установи в цілому, а в кінцевому рахунку, на вдосконалення навчально-виховного процесу, досягнення оптимального рівня освіти, виховання і розвитку конкретних вихованців» [2 с.39].

Визначення мети дослідження: опис особливостей методичної роботи соціального педагога в загальноосвітньому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Методична робота орієнтована на досягнення і підтримання високої якості навчально-виховного процесу в освітньому закладі. Вона здійснюється протягом навчального року і органічно поєднується з повсякденною практикою педагогів. Сприяє розвитку навичок педагогічного аналізу, теоретичних і експериментальних досліджень.

У нашому експериментальному дослідженні ми використали систему взаємодоповнюючих та взаємоперевіряючих методів. Зокрема, це методи опитування (анкети), спостереження.

Анкетування – це один з основних засобів, при проведенні будь-якого соціального чи соціально-психологічного дослідження. Анкетування – найбільш поширений і ефективний метод збору первинної інформації. Це один з найпоширеніших видів опитування, в якому комунікація між дослідником і респондентом відбувається за допомогою тексту анкети.

У дослідженні ми використали анкету – діагностування педпрацівників з метою удосконалення внутрішньошкільної структури методичної роботи.

Соціальним педагогом була запропонована анкета для педагогічних працівників, щодо методичної роботи в школі. Анкетування було проведене серед педагогів у кількості 22 особи у Старокостянтинівській загальноосвітній школі I-III ступенів №3.

Запитання анкети побудовані наступним чином: Чи задовольняє Вас існуюча в школі структура методичної роботи? Які форми методичної роботи потрібні і важливі для Вас? Чому? Що в існуючій структурі Ви вважаєте найефективнішим? У яких формах методичної роботи Ви б хотіли взяти участь? Над якою індивідуальною науково-методичною темою працюватимете?

Наступним методом спостереження ми проводили метод опитування.

Метою спостереження було визначення оцінки професійної компетентності соціального педагога в школі. Сутність цієї методики, полягала у вивченні хто такий психолог та соціальний педагог. Дослідження проводилося серед педагогів у кількості 22 особи. Спостереження проводилося на базі загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 м. Старокостянтинівської області. Спостереження – є методом збору наукової інформації, сутність якого полягає в безпосередній реєстрації фактів, явищ, процесів, які відбуваються в соціальній реальності. Спостереження є однією з форм активного чуттєвого пізнання; воно є галуззю і водночас процесом одержання життєвого досвіду.

Саме як метод наукового пізнання спостереження має ряд специфічних характеристик. Наприклад, метод є суспільно виробленою і закріпленою системою регулятивних принципів і теоретичною пізнавальною діяльністю.

Таким чином, метод є «керівництвом» до прак-

тичних дій і осмислення фактів.

Соціальним педагогом було проведене спостереження. Мета спостереження – визначити рівень знань педагога з предмета під час уроку. Спосіб спостереження – спостереження вибіркове, включене, одноразове.

В процесі експериментальної роботи, щодо методичної роботи педагогічних працівників, були виявлені результати за анкетною діагностування педпрацівників з метою удосконалення внутрішньошкільної структури методичної роботи.

Анкетування проводилося на базі загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 м. Старокостянтинівської області. У даному дослідженні брали участь 22 педагоги.

У результаті опитування, педагогічні працівники дали відповідь на перше питання: одні відповіли, що їх задовольняє існуюча в школі структура методичної роботи – 68.1%, інші відповіли, що вона не до кінця досконала - 31.78%; щодо другого питання: які форми методичної роботи потрібні і важливі для Вас, одні відповіли, що важливими формами методичної роботи є методичне об'єднання, психолого-педагогічний семінар, школа перспективного педагогічного досвіду, семінари-практикуми – 45.4%, інші відповіли: школа педагогічної майстерності, творчі групи, самоосвіта, стажування – 22.7% , а ще інші, що всі форми методичної роботи є важливими і необхідними – 31.78%.

Що в існуючій структурі Ви вважаєте найефективнішим? На дане питання вчителі відповіли, організованість – 45.4%, вміння підібрати матеріал – 54.48%. У яких формах методичної роботи Ви б хотіли взяти участь? Одні відповіли, що в психолого-педагогічних семінарах – 31.78%, інші в школах педагогічної майстерності – 45.4%, а ще інші у школах перспективного педагогічного досвіду – 22.7%. Над якою індивідуальною науково-методичною темою працюватимете? Одні відповіли, що ще міркують – 68.1%, інші ще не визначилися, бо кожна тема є важлива і цікава – 31.78%.

Отже, за результатами відповідей педагогів, на питання чи задовольняє існуюча в школі структура методичної роботи – 68.1%, а на питання: які форми методичної роботи потрібні і важливі для Вас, педагоги відповіли, що всі форми методичної роботи є важливими і необхідними – 31.78%.

Отже, можна стверджувати, що педагоги є досвідченими і мають високий рівень знань, щодо методичної роботи.

Наступним методом спостереження є метод опитування. У дослідженні брали участь 22 педагоги, у тій самій школі. Метою даного дослідження було визначити оцінку професійної компетентності соціального педагога в школі. Сутність цієї методики полягає у вивченні хто такий психолог та соціальний педагог. На запитання «Чи доцільною є посада практичного психолога і (або) соціального педагога у закладі освіти?» опитані дали такі відповіді: так – 90.9 %; ні – 3.1%; важко відповісти – 6.0%. На запитання «Як часто у своїй педагогічній діяльності Ви відчуваєте потребу отримати кваліфіковану психологічну допомогу?» відповіді розподілилися таким чином: постійно потребують кваліфікованої психологічної допомоги – 19.9%, часто – 35.3%, інколи – 39.4%, не

потребують – 5.59%.

На запитання «Наскільки чітко Ви розумієте мету і зміст діяльності практичного психолога закладу освіти?» відповіді розподілилися таким чином: мають чітке розуміння мети і змісту діяльності практичного психолога – 62% педагогів, не достатньо розуміють – 34.3%, не розуміють – 3.7%. На запитання «Наскільки чітко Ви розумієте мету і зміст діяльності соціального педагога закладу освіти?» відповіді розподілилися таким чином: мають чітке розуміння змісту і мети діяльності соціального педагога – 41%, не відокремлюють діяльність соціального педагога від діяльності практичного психолога, вважають, що вони однакові – 37%, не розуміють – 22%. На запитання «Чи змінилася специфіка вашої професійної діяльності з появою у закладі практичного психолога і (або) соціального педагога?» відповіді розподілилися таким чином: так, змінилася – 70.4%; ні, не змінилася – 29.6%. На питання «В яких сферах Вашої професійної діяльності співпраця з психологічною службою є найбільш результативною?» відповіді розподілилися таким чином: підготовка до уроків – 7.4%; підготовка до виховних годин – 21.8%; підготовка і проведення батьківських зборів – 31.5%; діагностика особливостей розвитку дитини з метою диференційованого підходу – 37.4%; інша діяльність (вказіть що саме) – 1.9%. Діяльність психологічної служби закладу за 10 бальною шкалою оцінена: середній бал – 7. На запитання «Чи звернулися б Ви з особистою проблемою до психолога і (або) соціального педагога Вашого закладу?» відповіді розподілилися: так – 73.8 %; ні – 26.2%. На запитання «Як ви оцінюєте професійну підготовку соціального педагога у вашій школі?» опитані дали такі відповіді: високий рівень – 77.18%; достатній рівень – 18.16%; низький рівень – 4.54%. На запитання «Яка форма підвищення професійної підготовки соціального педагога, вам здається найбільш прийнятною?» були наступні відповіді: участь у методичних об'єднаннях – 45.4%; участь в роботі семінарів – 22.7%; самостійне вивчення спеціальної літератури – 18.16%; участь в інноваційних освітніх проектах – 13.62%.

На нашу думку важливими для соціального педагога можуть бути наступні методичні рекомендації: наявність нормативно – правових документів, які регулюють роботу; наявність внутрішньо шкільних документів, які регулюють діяльність: заступника з виховної роботи; педагога – організатора; класного керівника; пріоритетні питання виховної роботи ЗНЗ; наявність програмами виховної роботи за яким працюють класні керівники (ПІБ автора, назва, для якого віку призначена, ким схвалена, рекомендована); наявність банку даних про педагогів – тренерів, які підготовлені до реалізації проектів і програм з виховної роботи: «Промхеал»; «Діалог»; «Майбутнє починається сьогодні»; «Рівний – рівному»; обладнання робочих місць: заступника з виховної роботи; педагога – організатора; класного керівника; (наявність окремого кабінету, комп'ютерної та оргтехніки, періодичних видань, навчально-методичної літератури); наявність матеріалів, які підтверджують здійснення психолого-педагогічної діагностики учнів та учнівських колективів: методичний інструментарій; анкети, заповнені учнями, результати оброблення; основні напрями професійної діяльності педаго-

га – організатора; організація методичної роботи з педагогічними кадрами з питань виховної роботи: діагностичні матеріали для вивчення професійної готовності педагогів до організації виховної роботи; діяльність шкільного методичного об'єднання класних керівників (тематика засідань, планування роботи, робочі матеріали засідань); які виховні технології впроваджуються; форми організації роботи з батьками; наявність програм (проектів) роботи з батьківською громадськістю.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**: методична робота – важливий аспект підвищення кваліфікації, який забезпечує безперервність післядипломної педагогічної освіти, взаємозв'язок і спадкоємність самоосвіти, курсової підготовки та міжкурсної роботи. Метою методичної роботи є вдосконалення професійних знань і умінь педагогів, розвиток їх творчого потенціалу і в кінцевому рахунку – підвищення ефективності та якості педагогічного процесу.

Через методичну роботу здійснюється підготовка педагогів до впровадження нового змісту освіти, оволодіння інноваціями і прогресивними педагогічними технологіями.

Головне в методичній роботі – надання реальної, дієвої допомоги педагогу. У той же час є ряд невирішених проблем і недоліків в організації методичної роботи. Масова практика ще недостатньо озброєна знанням радикальних шляхів підвищення ефективності методичної роботи, одним з яких є системний підхід.

Кожна з форм методичної роботи надає свій пріоритетний вплив на досягнення тих чи інших цілей, тому загальна її результативність залежить і від якості їх поєднань в безперервному процесі удосконалення педагогічної майстерності вчителів інноваційних шкіл. Під індивідуально науково-методичною роботою розуміють цілеспрямовану, планомірну та систематичну роботу педагога над удосконаленням теоретичної та практичної підготовки. Групові форми об'єднують педагогів за інтересами, в них створюються оптимальні умови для обміну досвідом роботи, для творчих дискусій, виконання практичних завдань. До групових форм належать: методичні об'єднання і кафедри, школи передового педагогічного досвіду, проблемні, ініціативні групи та ін.

Підвищенню фахового рівня педагогічних працівників сприяє також їх систематична атестація, яку проводять з метою визначення відповідності педагогів посаді, яку вони обіймають, рівневі кваліфікації, залежно від якого (а також від стажу педагогічної роботи) їм встановлюється кваліфікаційна категорія, визначається тарифікаційний розряд оплати праці, присвоюється педагогічне звання. Атестацію щороку проводять атестаційні комісії, що створюються при навчально-виховних закладах незалежно від формальної підпорядкованості та форми власності й місцевих органах державного управління освітою. Педагогічних працівників атестують при навчальному закладі. Атестаційна комісія при органі управління освітою розглядає клопотання комісії навчального закладу та приймає рішення в межах своєї компетенції щодо результатів атестації певних категорій педагогів.

Педагогічні та науково-педагогічні працівники мають право на вільний вибір форм, методів, засо-

бів навчання, виявлення педагогічної ініціативи. У цьому плані особливої актуальності набуває індивідуальна науково-методична робота педагога.

У другому розділі нашого дослідження, ми використали такі методики: анкета діагностування педпрацівників з метою удосконалення внутрішньошкільної структури методичної роботи, анкета визначення оцінки професійної компетентності соціального педагога в школі та метод спостереження.

Отже, за результатами анкети діагностування педпрацівників з метою удосконалення внутрішньошкільної структури методичної роботи, у результаті опитування, педагогічні працівники дали відповідь на перше питання: одні відповіли, що їх задовольняє існуюча в школі структура методичної роботи – 68.1%, інші відповіли, що вона не до кінця досконала - 31.78%; а на питання: які форми методичної роботи потрібні і важливі для Вас, педагоги відповіли, що важливими формами методичної роботи є методичне об'єднання, психолого-педагогічний семінар, школа перспективного педагогічного досвіду, семінари-практикуми – 45.4%, інші відповіли: школа педагогічної майстерності, творчі групи, самоосвіта, стажування – 22.7% , а ще інші, що всі форми мето-

дичної роботи є важливими і необхідними – 31.78%.

Аналіз результатів дослідження показує, що педагогічний колектив у яких проводилось опитування, вважають посаду практичного психолога і соціального педагога доцільними і необхідними.

За результатами дослідження анкети, визначення оцінки професійної компетентності соціального педагога в школі, були виявлені такі результати, що педагоги є досвідченими і мають високий рівень знань, що до методичної роботи.

У результаті проведеного спостереження та аналізу отриманих результатів, можна зробити висновок, що вчитель має середній рівень методичної підготовки, вміє підібрати матеріал, але часто консультується з іншими більш досвідченішими педагогами. Щоб зацікавити учнів педагог заохочує до висловлювань, коригує пізнавальну активність.

Отже, методична робота є необхідною і являє собою процес вдосконалення професійної майстерності у міжкурсовий період та розвитку особистості педагогів шляхом самоосвіти й участі в колективних формах навчання: методичних об'єднаннях, семінарах, проблемних групах, дослідницько-експериментальної роботи та ін.

Список використаної літератури

1. Вахрушева Л. До проблеми виховання гуманної особистості підлітка /Л.Вахрушева[Електронний.ресурс]. – <http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Gnvp/2010_52_1/24.pdf>Загол. з екрану.- Мова укр.
2. Зимина П.В. Вопросы школоведения / Под ред. П.В.Зимины, М.И.Кондакова. – М.: Просвещение, 1974. – С. 228
3. Завучу. Усе для роботи: науково-методичний журнал. – Харків: Вид. група "Основа", 2009. – №10. – С. 12-25.
4. Онишків З.М. Основи школознавства. /З.М. Онишків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.docme.ru/doc/192689/onishk%D1%96v-z.m.--osnovi-shkoloznavstva>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Турбовский Я.С. Педагогическая диагностика, как один из важнейших этапов воспитательных технологий /Я.С.Турбовский [Електронний.ресурс]. – Режим доступу: http://allref.com.ua/ru/skachaty/Pedagogicheskaya_diagnostika_kak_odin_iz_vajneyshih_%D0%B5tapov_vospitatel-nyh_tehnologiy?page=7. – Загол. з екрану. – Мова укр.
6. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти /М.М.Фіцула. – К.: Академвидав, 2003. – 528 с.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2016 р.

Якубова Людмила

кандидат педагогических наук, доцент

доцент кафедры социальной работы и социальной педагогики Хмельницкого национального университета, Хмельницкий, Украина

ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

В статье особенности методической работы социального педагога в общеобразовательном учебном заведении описано методическую работу, как важный аспект повышения квалификации социального педагога, которая обеспечивает непрерывность последипломного педагогического образования, взаимосвязь и преемственность самообразования. Целью методической работы является совершенствование профессиональных знаний и умений педагогов, развитие их творческого потенциала и в конечном счете - повышение эффективности и качества педагогического процесса.

Ключевые слова: социальный педагог, методическая работа, учебное заведение.

Yakubova Lyudmyla

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor

Department of Social Work and Social Pedagogy

Khmelnitsky National University, Khmelnytsky, Ukraine

FEATURES METHODOLOGICAL WORK OF A SOCIAL TEACHER IN SECONDARY SCHOOLS

Methodical work is an important aspect of training that provides continuity of postgraduate education, relationship and continuity of the self, and of course training work. The purpose of methodical work is to improve the professional knowledge and skills of teachers, development of their creative potential and ultimately - improving the efficiency and quality of educational process. A methodical work trains teachers for implementation of new educational content, mastering innovation and progressive teaching technologies. The main thing in technical work is providing real, effective care teacher. At the same time there are a number of unresolved problems and deficiencies in the organization of methodical work. Mass practice is not armed with the knowledge of radical ways to improve technical work, one of which is a systematic approach. Any form of methodical work gives a priority impact on the achievement of certain goals, so overall its effectiveness depends on the quality of their combination in a continuous process of improvement of pedagogical skills of teachers of innovative schools. In individual scientific and technical work to understand the purposeful, systematic and systematic work to improve teacher of theoretical and practical training. Group forms unite educators interests, they have created optimal conditions for the exchange of experience, for creative discussions, practical tasks. To group forms include: methodical association and the department, school of advanced teaching experience, problems, community groups and others.

Key words: social pedagogue, methodical work, school.